

Odrazi muslimanske sakralne povijesti u slavonskoj književnosti 18. stoljeća: šejh Gaibija u pjesmi *Pisma od uzetja turske* *Gradiške* Antuna Ivanošića

Asim Zubčević

Sažetak

U ovome radu istraživana su i razmatrana pitanja u vezi s pjesmom Antuna Ivanošića (1740–1800), slavonskog svećenika i pjesnika, u kojoj autor veliča pobjedu Habsburškog carstva nad „Turcima“ za vrijeme Dubičkog rata (1788–1791). Autor na dvama mjestima spominje Mustafu Gaibiju, muslimanskog učenjaka, mistika i pjesnika iz 17. stoljeća. Gaibija zauzima važno mjesto u sakralnoj povijesti banja-lučke regije i bosanskih muslimana općenito, a uspomena na njega sačuvana je i u narodnim predajama slavonskih katolika. Ipak, Ivanošićevo spominjanje Gaibije prošlo je nezapaženo, kako u bosanskoj historiografskoj literaturi o Gaibiji, tako i u prikazima povijesti hrvatske književnosti. U ovome radu ukazano je na Ivanošićevu pjesmu i time dat doprinos boljem razumijevanju kršćansko-muslimanskih odnosa na razmeđu carstava te kršćanskih predodžbi o muslimanima na slavenskom jugu u 18. stoljeću.

Ključne riječi: Gaibija, Antun Ivanošić, Gradiška, Slavonija, Dubički rat, bosanska sakralna povijest, hrvatska književnost, 18. stoljeće, imagologija

Uvod

Druga polovina 20. stoljeća u književnoj teoriji obilježena je nastankom pravca poznatog kao *imagologija*, čiji su predmet proučavanja predodžbe o drugim etničkim skupinama u evropskoj književnosti.¹ Djelo američkog znanstvenika palestinskog porijekla Edwarda Saida (1935–2003) pokazalo se naročito poticajnim za nastanak novih pravaca i studija koje preispituju način na koji su uglavnom zapadni putopisci, umjetnici, misionari i znanstvenici tokom 18. i 19. stoljeća oblikovali svoju sliku o religijski, kulturno i povijesno „drugom“. Saidovi stavovi, iako i sami predmet znanstvene kritike, izvršili su snažan utjecaj i na izvanknjiževna područja i znanosti poput antropologije, psihologije i historije,² a i dalje se pokazuju poticajnim za otvaranje novih perspektiva.³

Za razumijevanje ukupne povijesti čovječanstva naročito su bitni odnosi Jevreja i kršćana prema muslimanima i obrnuto. U njima se odražavaju brojna nerazumijevanja, te posljedični strahovi i nepovjerenja jednih prema drugima.⁴

Među djelima koja okvirno pripadaju navedenim autorima i pravcima, studija *Sultanova djeca: predodžbe Turaka u hrvatskoj književnosti ranog novovjekovlja* (Zadar 2004), povjesničara hrvatske književnosti Davora Dukića, izdvaja se po značaju kao prvi sistematičan prikaz imagologije o „turscima“, odnosno slika o muslimanima u književnim djelima hrvatskih pisaca iz doba novovjekovlja (16–18. stoljeće). Dukić daje pregledan hronološki opis i tipološku analizu stereotipa o muslimanima, u kojima se uočava velika zastupljenost tzv. „turskih tema“ u hrvatskoj književnosti. Iako se radi uglavnom o negativnim stereotipima, Dukićeva studija otkriva raznolikost i složenost imagologije o „turscima“, od onih krajnje negativnih predodžbi, preko neutralnih, do djelimično pozitivnih predodžbi o muslimanima. Otuda i autorov zaključak da su stavovi hrvatskih pisaca uvjetovani povijesnim, političkim i drugim činiocima vremena u kojem su nastali.⁵

1 Vidjeti, naprimjer: *Imagologica: Dedicated to the critical study of national stereotypes*, dostupno na: <https://imagologica.eu/>, pristupljeno 24. aprila 2021.

2 Edward Said, *Orientalism* (New York: Pantheon Books, 1978). Na bosanskome ima više prevoda ovog djela: *Orijentalizam: zapadnjačke predodžbe o orijentu* (Sarajevo, 1999); *Orijentalizam* (Beograd, 1999); *Orijentalizam* (Zagreb, 1999); Maria Todorova, *Imaginarni Balkan* (Zagreb, 2015). Za najraniju kritiku Saidovih stavova vidjeti: Malcolm H. Kerr, "Edward Said: Orientalism", *International Journal of Middle Eastern Studies*, 12:14 (1980), str. 544–547.

3 Vidjeti, naprimjer: Carol Loeb Schloss, "Joyce in the Context of Irish Orientalism", *James Joyce Quarterly*, 35 (1998), str. 264–271; Erik Camayd-Freixas (ed.) *Orientalism and Identity in Latin America: Fashioning Self and Other from the (Post)Colonial Margin* (Tucson: University of Arizona Press, 2013). I na južnoslavenskom prostoru nastao je veliki broj radova na temelju Saidovog djela. Od brojnih radova ovdje izdvajamo samo neke: Christian Moe (ed.) *Images of the Religious Other: Discourse and Distance in the Western Balkans* (Novi Sad, 2008); Andrea Baotić-Rustanbegović, "Orijentalizam u prikazima Bosne i Hercegovine pod austrougarskom upravom na međunarodnim i svjetskim izložbama", *Sophos* 5 (2012), str. 107–130.

4 O ranim odnosima Jevreja i kršćana prema muslimanima vidjeti: John Tolan, *Islam in the Medieval European Imagination* (New York: Columbia University Press, 2002) i Norman Daniel, *Islam and the West: the Making of an Image* (Oxford: Oneworld, 2000).

5 Davor Dukić, *Sultanova djeca: predodžbe Turaka u hrvatskoj književnosti ranog novovjekovlja* (Zadar/Zagreb: Thema i.d./Ibis grafika, 2004).

Vrijednost Dukićeve studije ogleda se i u tome što su njome obuhvaćeni manje poznati pisci i pjesnici, pored onih čije je djelo relativno poznato i van akademске zajednice (djelomično i zato jer je, barem u vremenu druge Jugoslavije, bilo uključeno u školsku lektiru), poput proznih i pjesničkih djela Filipa Grabovca (*Cvit razgovora*), Andrije Kačića Miošića (*Razgovor ugodni naroda slovinskoga*) i Ivana Gundulić (*Osman*). Evropsko predmodernno artikuliranje unutarnjeg ili teološkog i vanjskog ili političkog neprijatelja primilo je prepoznatljive oblike u Jevreju i Arapu/Turčinu, pri čemu je Jevrej unutarnji ili teološki neprijatelj, a Arap/Turčin (ili Saracen) vanjski ili politički. Takve imaginacije primile su brojne sadržaje čak i u modernom i postmodernom dobu. Ne treba zaboravljati da su književna djela poput Mažuranićeva epa *Smrt Smail-age Čengića*, Njegoševa *Gorskog vijenca*, te brojna druga, uključujući tu i gotovo cijelo dijelo Ive Andrića, formativna za etnonacionalne imaginacije antibosanstva i antimuslimanstva.⁶ Za sada ne postoje slične imagološke studije o muslimanskim viđenjima ljudi s druge strane političke i teološke granice, iako postoje neosporivi razlozi za istraživanja koja bi dovela do jasnijih uvida.⁷

U ovoj studiji razmatrana su gledanja Antuna Ivanošića, pripadnika druge teološke i političke strane, na granici prema muslimanima u Bosni i zemljama u kojima su ili ubijeni ili pokršteni ili iz kojih su protjerani.

Ivanošić je rođen u Osijeku 1748. godine. Nakon studija filozofije u Beču, potom teologije u Bolonji i Zagrebu, bit će zaređen za svećenika te će službovati u Zagrebu i više mjesta po Slavoniji.⁸ Po okončanju Bečkog rata (1683–1699), kroz cijelo 18. stoljeće, društveni život Slavonije obilježen je uspostavom i učvršćenjem ustanova i vlasti Habsburške monarhije. Mirovnim sporazumom u Sremskim Karlovcima potvrđeni su veliki teritorijalni gubici Osmanskog carstva prepuštanjem Dalmacije Mlečanima, a Ugarske i Transilvanije Habsburzima. Bosanski pašaluk sveden je na granice koje će, manje-više, zadržati do 1878. Posljedice toga jeste gotovo potpuna demografska destrukcija slavonskog muslimanskog stanovništva. Ta destrukcija ima tri bitne komponente: nestajanje dijela stanovništva, pokrštavanje i progon. Veliki broj muslimanskih prognanika našao je utočište preko Save u Bosni.⁹

6 Rusmir Mahmutćehajić, *Andrićevstvo: protiv etike sjećanja* (Beograd: Clio, 2015); Gil Anidjar, *The Jew, the Arab: a History of the Enemy* (Stanford C.A.: Stanford University Press, 2003).

7 Bosanska ćirilčna pisma, koja su bosanski muslimani pisali ljudima s one strane te granice, važan su izvor za razumijevanje tog pitanja. Vidjeti: Lejla Nakaš (ur.) "Bosanska ćirilčna pisma", *Forum Bosnae*, 53-54 (2011).

8 Vidjeti: Antun Ivanošić, *Zbornik stihova i proza XVIII. stoljeća, Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knjiga 19, Rafo Bogišić (prir.) (Zagreb: Matica hrvatska/Zora, 1973), str. 205-232. O pokrštavanju slavenskih muslimana u Dalmaciji, Lici i Slavoniji vidjeti: Rusmir Mahmutćehajić, *Tajna Hasanaginice* (Sarajevo: Buybook, 2010), str. 159. O povijesti Slavonije u sastavu Osmanskog carstva: Nenad Močanin, *Slavonija i Srijem u razdoblju osmanske vladavine* (Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest – podružnica za povijest Slavonije, 2001).

9 Noel Malcolm, *Bosna: kratka povijest* (Sarajevo: Buybook, 2011), str. 148, 170-171.

U hrvatskoj književnosti Ivanošić je poznat najviše po spjevu *Svemoguću neba i zemlje Stvoritelj* (1788)¹⁰ te po dvjema pjesmama sastavljenim u desetercu po uzoru na narodne pjesme.¹¹ Po tome Ivanošićevo djelo pripada književnoj tradiciji koja se ugledala na usmeno narodno pjesništvo, kao što je bio slučaj, naprimjer, i s Kačićem Miošićem. Obje Ivanošićeve pjesme nastale su povodom pobjede habsburške vojske nad osmanskim snagama, a zapravo bosanskim, za vrijeme Dubičkog rata.¹²

Prva pjesma, *Pjesma od junaštva viteza Peharnika*, opisuje poraz „Turaka“ pri pokušaju osvajanja grada Drežnika 4. 4. 1788, koji je nešto ranije pao u ruke Habsburgovaca. U skladu s epskim deseteračkim pjevanjem, Ivanošić pjesmu započinje opisom dolaska dva „vrana gavrana“ krvavih krila, koji iz Travnika stižu ostrožačkom begu, gdje se „Turci odmaraju uz hladno šerbe“. Gavrani prenose poruku travničkog paše da ostrožački beg i kapetan Ibrahim moraju osvojiti grad Drežnik, inače „opuznut će Ibraimu brada“. Grof Peharnik osvojio je „drežničke kotare“, osvojio mnogo konja, veliki broj „Turčina s glavom rastavio“, a „mlogu bulu“ odvođenjem Turaka u ropstvo ožalostio. Austrijski car lično je posjetio Peharnika, „plemenitog hrvatskog domoroca“, i zahvalio mu za osvajanje Drežnika grada. Dva mjeseca kasnije, ostrožački beg skupio je vojsku i krenuo u boj na mjesto bitke, protiv „kaura“. Tri njegove čete krenuše u napad i „istom abdest od Boga uzeše“. Peharnik bodri vojsku na boj, kune ih Isusovom „virom“ spram „turske nevine“. Tobdžije po Turcima udaraju, ali Turci se ne obaziru, već žestoko nasrću. Činilo se da će Drežnica pasti, ali Peharnik izvojuje blistavu pobjedu.

Druga Ivanošićeva pjesma je *Pisma od uzetja turske Gradiške*. Nastala je povodom habsburškog osvojenja Bosanske Gradiške (29. 6. 1789). Upravo u njoj Ivanošić spominje Gaibiju, koji je poginuo pred kraj Bečkog rata.¹³

Jedno od najranijih bilježenja legendi o Gaibiji ostavio je hrvatski putopisac Mihovil Pavlinović.¹⁴ Opisujući Gradišku, on „grobu velikoga penganbera (proroka) Gajbije“ posvećuje poduži odlomak. Za njegov grob kaže da je „bosanska Meka“ te dodaje: „Tko ne može u Meku Muhamedu, nek dodje u Staru Gradišku Gajbiji, pa ti je cio *agijja* (svetac)“.¹⁵ Pavlinović prenosi priču o tome kako je Gaibija predvidio poraz turske vojske pod vođstvom Kara Mustafa-paše i gubitak tih krajeva u vrijeme

10 Ivanošić, *Zbornik stihova i proza XVIII. stoljeća, Pet stoljeća hrvatske književnosti*; Dukić, *Sultanova djeca: predodžbe Turaka u hrvatskoj književnosti ranog novovjekovlja*, str. 242.

11 Bibliografija Ivanošićevih radova, važnija literatura o njemu te tekst ovih triju pjesama citirani su prema: Ivanošić, *Zbornik stihova i proza XVIII. stoljeća, Pet stoljeća hrvatske književnosti*, str. 205-232.

12 Mustafa Imamović, „Istočno pitanje i Dubički rat“, u *Historija Bošnjaka* (Sarajevo: Bošnjačka zajednica kulture „Preporod“, 1997), str. 313-327, naročito 325-326; Galib Šljivo, *Bosna i Hercegovina 1788-1812*, knjiga prva (Tešanj: Planjax, 2016), str. 59-210.

13 Za bibliografiju radova o Gaibiji vidjeti: „Šejh Mustafa-efendija Gaibi“, u Ahmed Mehmedović, *Leksikon bošnjačke uleme* (Sarajevo: Gazi Husrev-begova biblioteka, 2018), str. 180. Tu bibliografiju treba dopuniti sa: Husref Hadžialagić, *Šejh Gaibija i druge bilješke iz povijesti Bosanske Gradiške* (Rijeka: vlastita naklada, 2001). Vidjeti još: Azra Buturović, „Headless, They March On: Cephalophorus and Coexistence in Bosnia“, u *Architecture of Coexistence: Building Pluralism*, Azra Akšamija (ur.) (Berlin: Ashgate, 2020), str. 101-109.

14 Mihovil Pavlinović, *Putopis* (Zadar, 1875).

15 Pavlinović, *Putopis*, 54.

Bečkog rata, tako da „će biti ‘Turskoj Sava medja i moja (njegova!) ledja“.¹⁶ U narodu tog kraja nastalo je vjerovanje da Gaibija ustaje iz mrtvih kad god nastupi rat „i po licu mu se nagadja čija će ostati ruka!“.¹⁷

Nakon povlačenja iz Slavonije, muslimani su htjeli izmjestiti Gaibijin mezar, ali im to nije dopustila „vlada bečka“. Štaviše, 1820. car Franjo naredio je da se turbe obnovi, a lokalni kapetan je „ostavio vakuf (zadušbinu) da se penganberu gradiškome prižiže kandilo“. Za njega veli da je postao „mučenik“ kada je odbio napustiti grad i implicira da su to učinili muslimani („družina“). Porta plaća održavanje groba. Za njega kažu da je koristio znamen križa pa ga poredi sa Šćepanom Malim.

Zanimljivo je da Pavlinović Gaibijino im piše *Gajbija*, dakle „nevidljivi“, što se razlikuje od uobičajenog Gaibija („odsutni“). Njegovu svetačku ulogu vezuje za ratove; kao što je preorekao poraz osmanske vojske pod Bečom, on se javlja kod objave rata i ljudi mogu po izrazu njegova lica reći ko će pobijediti. Iz Pavlinovićevog opisa može se vidjeti poštovanje kršćana, pa čak i „vlade bečke“ prema grobu tog čovjeka.

Ivanošić u svojoj pjesničkoj imaginaciji razlučuje razboritost, mudrost i nadmoć kršćanske strane, kojoj sam pripada, nad glupošću, nerazboritošću i nemoći druge strane, one koju imenuje turskom. Među tako određenim drugim izdvaja „jednog starog Turčina“, koji potvrđuje njegovu podjelu na „nas pravedne“ i „njih nepravedne“. Taj Turčin savjetuje muslimane, imaginacijske „Turke“, da se povuku, jer na strani austrijskog generala Laudona, koji predvodi austrijske čete, samo je Bog Koji mu je uslišio molitve i, štaviše, pobratio Se s njime. Potom se starac obraća Gaibiji:

Ej, nevirni sveče Gaibijo,
Prva naša do Save komšijo,
gdi su naši groši i dukati,
gdi peširi, čilimi i hati,
s kojim smo ti groba darivali
da nas braniš često molikali!
Valja da se po turskom raju
š njima tvoje bule vozikaju,
a ti sveci hodeć po meanah
kavu piješ i pušiš duhana.
Prisila ti, sveče, jaspri naša
koju trošiš pušec paša!
Al' da s' projdem sveca Gaibije,
jer siromak tamo dojt ne smije,
di se Laudon junak s Turci bije
i gradove o njiju otimlje!
Što Julijus, vitezova slava

16 Pavlinović, *Putopis*, 54.

17 Pavlinović, *Putopis*, 54.

vozeći se na dva ljuta lava
 jest od sebe dično izustio
 to Laudonu reć bi dopustio:
 dojd, vidih i svakog oblada,
 na koga sam udario grada.
 To Dubica, grad Novi svidoče,
 to i Berbir posvidočit hoće,
 kako Laudon ova sva tri grada
 u kratkome ratu oblada.“
 Poslušashe Turci svitovanje
 pak sve kradom svoje dugovanje
 započese obnoć iznositi
 i u Bajnu Luku donositi,
 tek stražnji put kad osam, kad deset,
 kadšto petnaest, kadšto i dvadeset
 pete svoje Turci izmicaše
 pak Berbira grada ostaviše.
 Tad kauri u grad ulizoše
 „Vivat Laudon“ složno podviknuše,
 za zdravje mu vincev napijaše
 i zdravicu pijuć zapjevaše:
 Ko mu domovina draga je,
 za Laudona zdravje nek pije!
 Nek naš otac živi gdjegod je,
 Laudonovo ime slavno je.
 Strah Turčina Laudon zdrav bio,
 zdravo, srićno, dugo živio!

I to je kraj pjesme. Kao što se može vidjeti, starac izražava razočaranje što molitve upućene Gaibiji (u skladu s učenjem o *tevasulu* u muslimanskoj duhovnoj tradiciji) nisu sačuvalе muslimane od poraza. U tom razočarenju potvrđeno je vjerovanje muslimana da dobri zapravo ne umiru, već da su na tajnovit način prisutni među živima te da im pomažu. Hagiografija nastala iz takvog vjerovanja bitan je sadržaj muslimanske kulture, ali i jevrejske i kršćanske. U modernom dobu, kada je mnoštvo razina Bića svedeno samo na jednu, materijalnu, taj dio tradicijske kulture porican je i razaran, te ga je moguće postaviti u vidike tradicije koja nestaje.¹⁸

U periodizacijskom i tipološkom smislu, ova Ivanošićeva pjesma pripada razdoblju povećanog zanimanja za „tursku temu“ u hrvatskoj književnosti. Njenu

18 Vidjeti: William C. Chittick, *Science of the Cosmos, Science of the Soul: the Pertinence of Islamic Cosmology in the Modern World* (Oxford: Oneworld, 2007).

povijesnu pozadinu čine ratovi Austrije i Rusije protiv Osmanskog carstva krajem 18. stoljeća,¹⁹ kada car Josip i ruska carica Katarina sklapaju savez s ciljem potiskivanja Osmanskog carstva s Balkana.

Slično drugim književnim djelima tog doba, Ivanošićeva pjesma odlikuje se predodžbama podrugljivog odnosa, ali i milosrđa prema poraženim „Turcima“.²⁰ „Ta djela obilježuje vrijednosno diferenciranje turskih likova i svođenje postupaka njihove sotonizacije na vrlo malu mjeru.“²¹ Razlog što je pjesma ostala relativno nepoznata možda leži u činjenici da je objavljena svega dva puta (1940. i 1973).

Zaključak

U skladu sa tada prihvaćenom terminologijom za muslimane općenito, muslimani su imenovani „Turcima“. Riječ je o muslimanima koji su, kao i Gaibija, ljudi istog jezika kao i katolički Slavonci, kakav je Ivanošić. Muslimani sjeverne Bosne uključivali su potomke prognanih slavonskih muslimana pred kraj 18. stoljeća. Iako ne spada u glavne pisce djela za izučavanje imago-logije Turaka (poput Andrije Kačića Miošića, F. Grabovca, Relkovića i drugih), Ivanošić je svakako zanimljiv predstavnik „turske“ teme u hrvatskoj književnosti i još jedno književno svjedočanstvo.

Iako se po svome značaju Ivanošićeva pjesma ne može mjeriti s književnim djelima nekih drugih hrvatskih pisaca, zbog čega vjerovatno i nije privukla pažnju istraživača, ona ipak predstavlja zanimljivo i vrijedno svjedočanstvo o povijesti i kulturi bosanskih i slavonskih muslimana u hrvatskoj književnosti, te o brojnim vezama i interakcijama ljudi na slavenskom jugu preko linija vjerskih, etničkih i kulturoloških, često posve imaginarnih, podjela.

Literatura

Anidjar, Gil, *The Jew, the Arab: a History of the Enemy* (Stanford C.A.: Stanford University Press, 2003).

Baotić-Rustanbegović, Andrea, „Orijentalizam u prikazima Bosne i Hercegovine pod austrougarskom upravom na međunarodnim i svjetskim izložbama“, *Sophos* 5 (2012).

Buturović, Azra, „Headless, They March On: Cephalophorus and Coexistence in Bosnia“, u *Architecture of Coexistence: Building Pluralism*, Azra Akšamija (ur.) (Berlin: Ashgate, 2020).

19 Dukić, *Sultanova djeca: predodžbe Turaka u hrvatskoj književnosti ranog novovjekovlja*, str. 239.

20 Dukić, *Sultanova djeca: predodžbe Turaka u hrvatskoj književnosti ranog novovjekovlja*, str. 241.

21 Dukić, *Sultanova djeca: predodžbe Turaka u hrvatskoj književnosti ranog novovjekovlja*, str. 24.

- Camayd-Freixas, Erik (ed.) *Orientalism and Identity in Latin America: Fashioning Self and Other from the (Post)Colonial Margin* (Tucson: University of Arizona Press, 2013).
- Chittick, William C., *Science of the Cosmos, Science of the Soul: the Pertinence of Islamic Cosmology in the Modern World* (Oxford: Oneworld, 2007).
- Daniel, Norman, *Islam and the West: the Making of an Image* (Oxford: Oneworld, 2000).
- Dukić, Davor, *Sultanova djeca: predodžbe Turaka u hrvatskoj književnosti ranog novovjekovlja* (Zadar/Zagreb: Thema i.d./Ibis grafika, 2004).
- Hadžialagić, Husref, *Šejh Gaibija i druge bilješke iz povijesti Bosanske Gradiške* (Rijeka: vlastita naklada, 2001).
- Imamović, Mustafa, "Istočno pitanje i Dubički rat", u *Historija Bošnjaka* (Sarajevo: Bošnjačka zajednica kulture "Preporod", 1997).
- Ivanošić, Antun, *Zbornik stihova i proza XVIII. stoljeća, Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knjiga 19, Rafo Bogišić (prir.) (Zagreb: Matica hrvatska/Zora, 1973).
- Kerr, Malcolm H., "Edward Said: Orientalism", *International Journal of Middle Eastern Studies*, 12:14 (1980).
- Mahmutćehajić, Rusmir, *Andrićevstvo: protiv etike sjećanja* (Beograd: Clio, 2015)
- Mahmutćehajić, Rusmir, *Tajna Hasanaginice* (Sarajevo: Buybook, 2010).
- Malcolm, Noel, *Bosna: kratka povijest* (Sarajevo: Buybook, 2011).
- Mehmedović, Ahmed, *Leksikon bošnjačke uleme* (Sarajevo: Gazi Husrev-begova biblioteka, 2018).
- Moačanin, Nenad, *Slavonija i Srijem u razdoblju osmanske vladavine* (Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest – podružnica za povijest Slavonije, 2001).
- Moe, Christian (ed.) *Images of the Religious Other: Discourse and Distance in the Western Balkans* (Novi Sad, 2008).
- Nakaš, Lejla (ur.), "Bosanska ćirilična pisma", *Forum Bosnae*.
- Said, Edward, *Orientalism* (New York: Pantheon Books, 1978).
- Schloss, Carol Loeb, "Joyce in the Context of Irish Orientalism", *James Joyce Quarterly*, 35 (1998).
- Šljivo, Galib, *Bosna i Hercegovina 1788-1812*, knjiga prva (Tešanj: Planjax, 2016).
- Todorova, Maria, *Imaginarni Balkan* (Zagreb, 2015).
- Tolan, John, *Islam in the Medieval European Imagination* (New York: Columbia University Press, 2002).

Traces of Muslim sacral history in 18th century Slavonian literature: Shaykh Gaibija in Antun Ivanošić's Poem on the Capture of Turkish Gradiška

Abstract

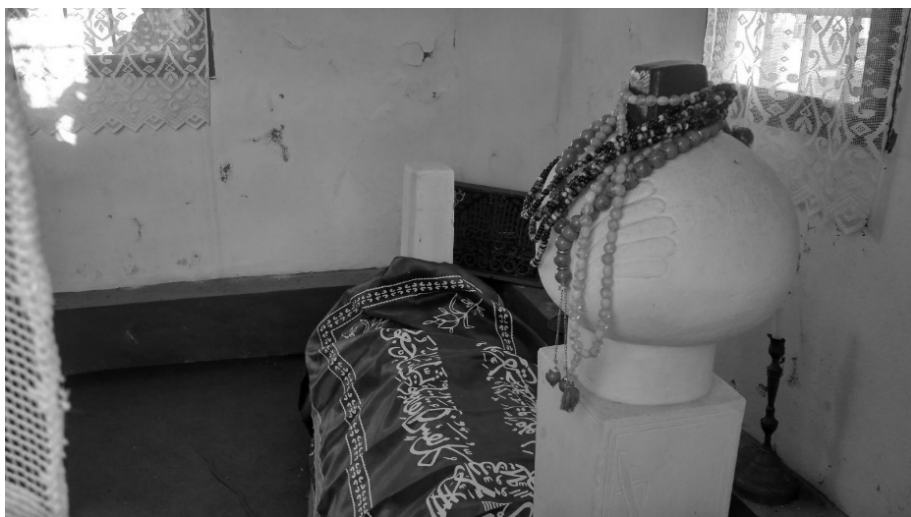
This article explores various questions about a poem written by Antun Ivanošić (1740–1800), a priest and poet from Slavonia, in which he glorifies the Habsburg victory over “the Turks” during the Dubica War (1788–1791). The author twice mentions Mustafa Gaibija (Muṣṭafā Ghā’ibī or Ghaybī), a 17th century Muslim scholar, mystic and poet. Gaibija holds an important place in the sacral history of the Banja Luka region and of the Bosnian Muslims in general. His memory is also preserved in the folk traditions of the Catholics of Slavonia. The references to Gaibija in Ivanošić's poem have previously passed unnoticed both in both Bosnian historiography and Croatian literary studies. This article highlights the significance of these references and thus contributes to a better understanding of Christian-Muslim relations on the borders of empires and to the representation of Muslims among the Southern Slavs of the 18th century.

Key words: Gaibija, Antun Ivanošić, Gradiška, Slavonia, Dubica war, Bosnian sacred history, Croatian literature, 18th century, imagology

Prilog: Turbe Mustafe Gaibije u Bosanskoj Gradišci (mart 2021)

Vanjski izgled turbeta Mustafe Gaibije

Unutrašnjost turbeta Mustafe Gaibije